

Павло Гай-Нижник: «Народ вважає героями тих, хто боровся за його свободу. УПА боролася»

13 Жовтень 2017
• Денис Тимошенко

Опубліковано: Павло Гай-Нижник: «Народ вважає героями тих, хто боровся за його свободу. УПА боролася» // Радіо Свобода. Офіційний сайт – 2017. – 13 жовтня [Електронний ресурс]
Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/28793628.html>

Із 2015 року 14 жовтня країна святкує День захисника України. Окрім того, цей день вважається днем заснування Української повстанської армії. УПА була створена 1942 року і воювала проти гітлерівського та сталінського режимів за незалежність України. За результатами соціологічного опитування групи «Рейтинг», майже половина опитаних жителів півдня та сходу країни не підтримує ідею визнання УПА учасниками боротьби за державну незалежність України. Чому на Донбасі негативно ставлять до цього формування? І чи Донбас зрозуміє УПА? Про це в ефірі Радіо Донбас.Реалії розповіли історик, співробітник Центру досліджень визвольного руху, редактор сайту «Історична правда» Ігор Бігун та доктор історичних наук, завідувач відділу історичних студій Науково-дослідного інституту українознавства Павло Гай-Нижник.

<https://www.youtube.com/watch?v=y47FTtc3Z8Q>

– Нещодавно Радіо Донбас.Реалії опитали жителів Сєверодонецька про їхнє ставлення до діяльності воїнів УПА. Виявилось, що жодна опитана людина не відповіла однозначно негативно, у більшості випадків люди мало знають про діяльність армії. Як ви прокоментуєте цю ситуацію?

Через дії нашої влади, зокрема тих колабораціоністських течій, які є і були в Партії регіонів, російська пропаганда почала трансформувати мислення людей

Павло Гай-Нижник

Павло Гай-Нижник: Я жив у Донецьку певний час, від 1989 до 1990 року включно, і ця реакція мене не здивувала, тому що тоді у більшості жителів міста було хороше ставлення до незалежності України. Але через дії нашої влади, зокрема тих колабораціоністських течій, які є і були в Партії регіонів, російська пропаганда почала трансформувати мислення людей.

Тішить те, що люди намагаються дізнатися правду. Зараз важливо подавати більше інформації не тільки про УПА, а про інші українські національні визвольні рухи, які були в Україні.

– За результатами соціопитування, майже половина жителів півдня й сходу не підтримує ідею визнання національного повстанського руху. Ігоре, що Ви думаєте з цього приводу?

Ігор Бігун: Люди на власній шкірі пережили війну. Вони бачать певні аналогії, які можна простежити між сучасними подіями, сучасною політичною ситуацією, війною, тими методами, якими Росія веде війну проти нас, і з подіями Другої світової війни.

– А які аналогії?

Ігор Бігун: Шалене пропагандистське і ідеологічне протиборство. У 1945 році радянські функціонери постійно промивали мізки громадянам про те, що українські націоналісти – це «прихвостні», «найманці Гітлера», «убивці», які ледь не скальпи з людей знімали.

Російська сучасна пропаганда майже нічим не відрізняється від тих засновків, з яких виходила радянська пропаганда в боротьбі з УПА

Ігор Бігун

Зараз ми бачимо історії про «українських карателів», «розіп'ятого хлопчика» і все інше, що російська сучасна пропаганда транслює про українських військових. Вони майже нічим не відрізняються від тих засновків, з яких виходила радянська пропаганда в боротьбі з УПА.

– Наріжним каменем у тому, що люди не хочуть визнати УПА борцями за незалежність, є теза «вони стріляли нашим дідам у спину». Чому вони мають визнати героями тих, хто воював з їхніми дідами?

Павло Гай-Нижник: УПА – це народна армія, в якій брали участь «мельниківці», «бульбівці», навіть «петлюрівці», безпартійні, і колишні «УНРівці». Було багато тих, хто прийшов з радянської армії, багато східняків.

УПА боролася за власну незалежну державу, адже Радянський Союз не був українською державою

Павло Гай-Нижник

Важливо задуматися над однією річчю: кого народ вважає героєм або визволителем? Перш за все, народ вважає героями тих, хто боровся за його свободу. УПА боролася, з одного боку, за зруйнування нацистської окупації, проти репресій, щоб людей не вивозили у концтабори. З іншого боку, повстанська армія боролася проти колгоспів, експлуатації людини, експлуатації мови, проти концтаборів, репресій. Боролася за власну незалежну державу, адже Радянський Союз не був українською державою.

– Якою в УПА бачили українську державу? Донбас для них був частиною української держави?

Павло Гай-Нижник: Всі організації, які долучилися до УПА, говорили про вільну незалежну соборну державу від Сяну до Дону, від Кубані до Перемишля, тобто там, де жили етнічні українці.

– А хто такий українець для «упівця»?

Павло Гай-Нижник: Той, хто вважає себе українцем, незалежно від етнічної приналежності.

– Повернемося до тези «вони стріляли нашим дідам у спину». Після цього аргументу люди перестають сприймати будь-яку інформацію. Ігоре, що б Ви їм відповіли, як би пояснили?

Ігор Бігун: Хто був ворогом УПА? Переважно це були радянські органи державної безпеки та ті збройні формування, які підпорядковувалися цим органам. І, наприклад, агентурно-бойові групи, які перевдягалися у форму УПА з метою скомпрометувати українських повстанців, поглибити прірву між ними та місцевим населенням.

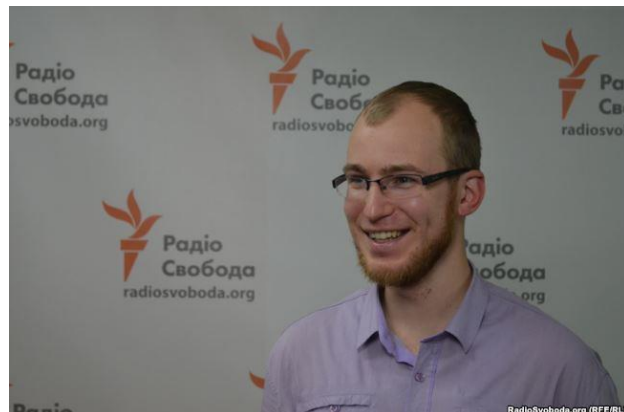
– Радянську армію та людей, які співчували їй «упівці» не вважали ворогами?

До українців у лавах Червоної армії українські повстанці ставилися як до братів

Ігор Бігун

Ігор Бігун: До українців у лавах Червоної армії українські повстанці ставилися як до братів, своїх співвітчизників. Є дуже багато листівок, які починалися зі слів: «брати-червоноармійці» або «червоноармійці, брати наші рідні», де повстанці заявляють, що вони не воюють з червоноармійцями, вони шанують їхній вклад у розгром нацистської Німеччини, але після перемоги над Гітлером просять повертати зброю проти Сталіна.

– А це не була пропаганда? Вони справді так ставилися до червоноармійців як у листівках?

Полонених червоноармійців не зачіпати, лише роззброїти, провести політбесіду стосовно завдань Української повстанської армії, нагодувати та відпустити

Ігор Бігун

Ігор Бігун: Так, є документи, у яких йшлося, що полонених червоноармійців не зачіпати, лише роззброїти, провести політбесіду стосовно завдань Української повстанської армії, нагодувати та відпустити.

Павло Гай-Нижник: Проти УПА боролися ті люди, які «ваших дідів» розстрілювали й саджали у в'язниці у 1930 роках.

– Український філософ Сергій Дацюк звертає увагу, що зараз українська держава будується на етнічному принципі – все на протигагу російському, зокрема й в історії. Чому українські історики не вивчають внесок радянської армії у становлення України?

Попри геройство радянського солдата проти нацизму, потрібно усвідомити, що радянська армія була знаряддям окупаційного режиму

Павло Гай-Нижник

Павло Гай-Нижник: Ніхто не заперечує геройство радянського воїна, який протистояв німецькій навалі. Але це й так зрозуміло. Ніхто не відкидає місце радянських солдатів у Другій світовій війні.

Попри геройство радянського солдата проти нацизму, потрібно усвідомити що радянська армія була знаряддям окупаційного режиму, більшовицького: де-юре радянського, а де-факто – російського.

– Чому з'явився проспект Степана Бандери й немає умовного Павла Петренка, невідомого досі героя Радянської армії? Чому цього немає в українському публічному просторі?

Ігор Бігун: Левова частка назв на честь героїв Радянської армії з'явилася ще за часів Радянського Союзу та попередніх років незалежності. Наприклад, вулиця Никифора Шолуденка, танкіста, який першим увірвався до Києва під час боїв у 1943 році. Ця людина вшанована.

З іншого боку, проспекту Степана Бандери раніше не було, а він все ж таки має своє місце в історії України.

Павло Гай-Нижник: А от щодо Ватугіна, наприклад, то він брав участь у репресивних заходах ще до війни, він командував і каральними заходами під час війни.

– **А у Бандери немає такого репресивного шлейфа в історії?**

Павло Гай-Нижник: Немає, тому що практично всю війну він сидів у німецькому концтаборі. На ньому є шлейф терористичної діяльності проти польських окупантів. Але не було можливості вести легальну боротьбу, тому молоді люди, які хотіли захистити свій народ, пішли в підпілля.

– **Що для жителя Донбасу зробила УПА, щоб він вважав її воїнів героями?**

Ігор Бігун: Якщо людина живе в Україні та ідентифікує себе з Україною, то вона апріорі шанує тих людей, завдяки яким незалежна Україна постала на мапі світу. Таких людей протягом історії України було дуже багато, серед яких були й «упівці».

Одна з найбільших проблем України – те, що в нас намагалися штучно виховати регіональну ідентичність, регіональне самоусвідомлення. Ми мусимо бути об'єднані однією спільною ідеєю, тому що окремо ми не будемо успішними

Павло Гай-Нижник

Павло Гай-Нижник: Одна з найбільших проблем України, особливо коли ми говоримо про Донбас, – те, що в нас намагалися штучно виховати регіональну ідентичність, регіональне самоусвідомлення. Потрібно зрозуміти, що ми всі з України, ми – велика нація, політична та етнічна. Хтось з Поділля, хтось із Донбасу, але ми мусимо бути об'єднані однією спільною ідеєю, тому що окремо ми не будемо успішними.

Похідні «упівські» групи доходили і на Донбас, і в Крим, і на Кубань. Вони боролись проти репресивних заходів радянської влади, організовували підпілля, проводили освітні заходи. Доносили правду про режим, який вбивав та катував людей. Тож вони не боролись за конкретний регіон, вони боролись за всю Україну.

Вони принесли нове бачення, реалії, які були на східній Україні для командування. І тоді зрозуміли, що сильної тотальної влади українці звідти не хочуть, бо вони вже бачили одну, сталінську.

В УПА не розуміли світогляду людей, які жили на сході, через «залізну завісу»

Павло Гай-Нижник

До цього в УПА не розуміли світогляду людей, які жили на сході, через «залізну завісу». Переплетення похідних груп і пропагандистських рейдів, зі свідомістю і розумом східних українців, зокрема з Донецького краю, трансформувало загальну ідею визвольної боротьби, не у контексті соборності й унітарності, а у контексті розуміння проблем сходу.

(Радіо Свобода опублікувало цей матеріал у рамках спецпроекту для жителів окупованої частини Донбасу)